

VALSTYBINĖ VARTOTOJŲ TEISIŲ APSAUGOS TARNYBA

VALSTYBINĖS VARTOTOJŲ TEISIŲ APSAUGOS TARNYBOS KOMISIJA

NUTARIMAS

DĖL LINOS IR KĘSTUČIO RAUDŽIŲ SODYBOS „KLOTILDA“ NUOMOS PASLAUGŲ TEIKIMO SUTARTIES SĄLYGŲ

2021 m. birželio 17 d. Nr. 10E-1585

Vilnius

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisija (toliau – Komisija), susidedanti iš Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos direktorės Neringos Ulbaitės (Komisijos pirmininkė), direktoriaus pavaduotojos Neringos Baronienės, Nuotolinės prekybos skyriaus vedėjos Aidos Gasiūnaitės–Stavginskienės ir Teisės skyriaus vedėjos Audronės Kaušylienės, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo (toliau – Vartotojų teisių apsaugos įstatymas) 12 straipsnio 1 dalies 6 punktu bei įgyvendindama nesąžiningų sąlygų taikymo kontrolę, išnagrinėjo Linos ir Kęstučio Raudžių sodybos „Klotilda“ nuomos paslaugų teikimo sutarties (toliau – Sutartis) sąlygas nesąžiningų sąlygų taikymo požiūriu.

Komisija n u s t a t o:

1. Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 6 punktas įtvirtina Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos teisę įstatymų nustatyta tvarka kontroliuoti sutarčių standartines sąlygas ir ginčyti nesąžiningas vartojimo sutarčių sąlygas.

2. Komisija pagal kompetenciją pasisako dėl Linos ir Kęstučio Raudžių sodybos „Klotilda“ Sutarties nesąžiningų sąlygų taikymo.

Komisija k o n s t a t u o j a:

1. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – Civilinis kodeksas) 6.228¹ straipsnyje nurodyta, jog vartojimo sutartimi verslininkas įsipareigoja perduoti vartotojui (fiziniam asmeniui, veikiančiam su savo verslu, prekyba, amatu ar profesija nesusijusiais tikslais) prekes nuosavybės teise arba suteikti paslaugas vartotojui, o vartotojas įsipareigoja priimti prekes ar paslaugas ir sumokėti jų kainą. Civilinio kodekso 6.716 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad paslaugų sutartimi viena šalis (paslaugų teikėjas) įsipareigoja pagal kitos šalies (kliento) užsakymą suteikti klientui tam tikras nematerialaus pobūdžio (intelektines) ar kitokias paslaugas, nesusijusias su materialaus objekto sukūrimu (atlikti tam tikrus veiksmus arba vykdyti tam tikrą veiklą), o klientas įsipareigoja už suteiktas paslaugas sumokėti. To paties straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad vartojimo paslaugų sutarčiai taikomos Civilinio kodekso normos, reglamentuojančios vartojimo sutartis. Pažymėtina, kad vartotojui su Lina ir Kęstučiu Raudžiais sudarius Sutartį, tarp šalių susiklostė vartojimo teisiniai santykiai. Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytas nuostatas, Sutartis yra vartojimo sutartis, kuriai be bendrųjų atlygintinas paslaugas reglamentuojančių nuostatų taikomos ir specialiosios, vartojimo sutartis reglamentuojančios, Civilinio kodekso normos.

2. Pagal Civilinio kodekso 6.185 straipsnio 1 dalį standartinėmis laikomos sąlygos, kurias bendram nevienkartiniam naudojimui iš anksto parengia viena šalis nederindama jų su kita šalimi ir kurios be derybų su kita šalimi taikomos sudaromose sutartyse.

3. Civilinio kodekso 6.228⁴ straipsnyje numatyta, kad nesąžiningomis laikomos vartojimo sutarčių sąlygos, kurios šalių nebuvo individualiai aptartos ir kuriomis dėl sąžiningumo reikalavimo pažeidimo iš esmės pažeidžiama šalių teisių ir pareigų pusiausvyra vartotojo nenaudai, taip pat

minėtame teisės akte pateikiamas pavyzdinis sąrašas standartinių sutarties sąlygų, kurios yra preziumuojamos kaip nesąžiningos vartotojams.

4. Sutarties 4.5 punkte įtvirtinta, kad „*Jeigu Klientas yra sumokėjęs Avansą ir Užstatą ir ketina nutraukti Sutartį iki Nuomos termino pabaigos, Paslaugų teikėjui lieka (Klientui negrąžinama) Kliento sumokėtas Avansas, o Užstatas grąžinamas Klientui.*“.

Sutarties 4.5 punkte numatoma vartotojo civilinė atsakomybė, jei jis nutraukia Sutartį anksčiau nustatyto termino, t. y. tokiu atveju jo sumokėta avanso suma jam nėra grąžinama. Atsižvelgiant į nagrinėjamos Sutarties nuostatas, avansas atlieka tiek mokėjimo-atsiskaitymo funkciją ir yra įskaitomas į Sutarties, ją įvykdžius, kainą, taip pat atlieka netesybų funkciją (vertinamas kaip bauda) tais atvejais, kai vartotojas nutraukia Sutartį savo iniciatyva.

Kai sutartyje nustatytos netesybos, vartotojams taikoma apsauga, kuria draudžiama nustatyti neproporcingai didelę vartotojo civilinę atsakomybę už sutarties neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą. Pažymėtina, kad pagal įstatyminių reglamentavimą, netesybos yra sutarties šalių nustatyta ir sutartyje nurodyta vienkartinė (bauda) arba periodinė (delspinigiai) suma, kurią sutartį pažeidusi, jos nevykdanti ar netinkamai vykdanči šalis privalo mokėti kitai sutarties šaliai (Civilinio kodekso 6.71 straipsnio 1 dalis). Netesybų teisinė prigimtis yra dvejopa. Pirma, jos yra prievolės įvykdymo užtikrinimo būdas, nes skatina skolininką įvykdyti prievolę. Antra, neįvykdžius prievolės netesybos padeda kompensuoti kreditoriaus interesą. Šiuo atžvilgiu netesybos yra laikomos iš anksto nustatytais būsimais kreditoriaus nuostoliais, nereikalingais įrodinėti. Pagal Civilinio kodekso 6.73 straipsnio 1 dalį pareiškus reikalavimą atlyginti nuostolius, netesybos įskaitomos į nuostolių atlyginimą. Taigi Civilinis kodeksas numato tik vieną netesybų rūšį – įskaitines netesybas. Kaip minėta, teismų praktikoje yra laikomasi pozicijos, kad galiojančiame Civiliniame kodekse baudinių netesybų nėra numatyta ir netesybomis siekiama tik kompensuoti nukentėjusios šalies nuostolius, tačiau jos negali leisti nukentėjusiajai šaliai piktnaudžiauti savo teise ir nepagrįstai praturtėti kitos šalies sąskaita (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-235-690/2016; Vilniaus apygardos administracinio teismo 2020 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-646-560/2020).

Taigi tais atvejais, kai avansas pagal sutartį atlieka tiek mokėjimo funkciją, tiek netesybų funkciją, avanso dydis negali viršyti proporcingos vartotojo civilinės atsakomybės už sutarties neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą dydžio. Nagrinėjamoje Sutartyje vartotojui nutraukus Sutartį, sumokėta negrąžinama pinigų suma sudaro 500 EUR, taigi tokia atsakomybė už Sutarties nutraukimą, gali būti neproporcinga, kadangi paslaugų teikėjo patirtų nuostolių dydis dėl vartotojo vienašališko Sutarties nutraukimo gali nesutapti su vartotojo sumokėta pinigų suma, t. y. paslaugų teikėjo patirti nuostoliai gali būti ir mažesni, arba jų gali ir nebūti, tačiau net ir tokiu atveju, t. y. paslaugų teikėjui patyrus mažesnius nuostolius ar jų iš vis nepatyrus, vartotojo sumokėtas 500 EUR avansas, jam nebūtų grąžintas. Be to, minėtame Sutarties punkte nėra detalizuojama, dėl kokių priežasčių vartotojui nutraukus Sutartį, avansas jam nebus grąžinamas, todėl gali susiklostyti situacija, kuomet Sutartis anksčiau termino bus nutraukta ne dėl vartotojo, o dėl paslaugų teikėjo kaltės, pavyzdžiui, kai paslaugų teikėjas iš esmės pažeidžia Sutartį. Pažymėtina, kad kai atlygintinų paslaugų teikimo sutartis yra nutraukiama dėl paslaugų teikėjo kaltės, vartotojas dėl to neturėtų patirti jokių neigiamų pasekmių, ir tokiu atveju jam ne tik turi būti grąžintas jo sumokėtas avansas, bet ir atlyginti jo patirti nuostoliai. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, iš minėto Sutarties punkto formuluotės nėra aišku, kokiais atvejais ir dėl kurios iš šalių kaltės nutraukus sutartį paslaugų teikėjas turėtų teisę negrąžinti vartotojui jo sumokėto avanso, taip pat neaišku, koku teisiniu pagrindu ir kodėl būtent tokio dydžio netesybos gali padengti paslaugų teikėjo dėl vartotojo įsipareigojimų netinkamo vykdymo patirtas išlaidas, kurių, paslaugų teikėjas neprivalėtų įrodyti ir pagrįsti. Taigi, bauda, t. y. avanso negrąžinimas, gali leisti šaliai piktnaudžiauti savo teise ir nepagrįstai praturtėti kitos šalies sąskaita.

Pastebėtina ir tai, kad Sutartis nenumato vartotojo teisės gauti iš verslininko tokio pat dydžio sumas, kai verslininkas vienašališkai nutraukia sutartį. Taigi Sutartimi paslaugų teikėjui suteikiama teisė negrąžinti vartotojui iš šio gautų sumų, kai vartotojas nusprendžia nevykdyti sutarties ir nenumatoma vartotojo teisė gauti iš paslaugų teikėjo tokio pat dydžio sumas, kai šis vienašališkai nutraukia sutartį, tokiu būdu pažeidžiant šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą. 1993 m. balandžio 5 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyvoje 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse

nurodyta, kad nesiekama uždrausti sąlygų, numatančių sumų, sumokėtų avansu, pasilikimą ar dalinį mokėjimą, jei vartotojas atsisako sudaryti arba vykdyti sutartį, tačiau siekia užtikrinti, kad vartotojas būtų lygiaverčiai apsaugotas, t. y., gautų kompensaciją (ekvivalentišką sumą) tuo atveju, jei pardavėjas ar paslaugų teikėjas nutraukia sutartį. Pažymėtina, kad pagal šią sąlygą sumos, kurią pasiliks paslaugų teikėjas, dydis ir kompensacijos, kurią jis mokės, dydis turi būti ekvivalentiškas.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, Sutarties 4.5. punkto sąlyga iš esmės pažeidžia šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą ir ekonomiškai silpnesnės Sutarties šalies – vartotojo – teises ir interesus bei nustato neproporcingai didelę vartotojo civilinę atsakomybę už Sutarties nevykdymą ar netinkamą įvykdymą.

5. Sutarties 5.4 punkte įtvirtinta, kad „*Klientui ar jo svečiams, jų vaikams susižalojus patiemis ar įvykus nelaimingam atsitikimui (sodyboje yra du tvenkiniai, grindys išklotos plytelėmis), Paslaugos teikėjas už tai neatsako*“.

Minėtoje Sutarties sąlygoje nurodyta, jog paslaugų teikėjas neatsako už kliento, jo svečių ir kartų atvykusių vaikų sveikatos sužalojimą, taip pat atsitikus nelaimingam įvykiui.

Vertinant minimą Sutarties punkto sąlygą nesažiningų sąlygų taikymo požiūriu, atkreiptinas dėmesys į tai, kad šia sąlyga yra apribojama paslaugų teikėjo atsakomybė už objektuose (tvenkiniuose, patalpose, kuriose grindys išklotos plytelėmis), kuriais klientui suteikiama teisė naudotis, esančio užsakovui ar jo atstovaujamiems kitiems asmenims priklausančio turto (įrangos ir kito turto) sugadinimą ar praradimą, padarytą žalą kliento, jo svečių ar kartu atvykusių vaikų sveikatai. Nagrinėjamu atveju svarbu pažymėti tai, kad žala vartotojo, vartotojo svečiams ar jų vaikų sveikatai ar gyvybei gali kilti ne tik dėl paslaugų teikėjo netinkamo įsipareigojimų pagal Sutartį vykdymo, bet ir dėl kitų kaltų paslaugų teikėjo veiksnių ar neveikimo.

Atkreiptinas dėmesys, kad paslaugų teikėjas, kaip savo srities profesionalas, privalo ne tik tinkamai organizuoti paslaugos teikimą, bet ir jos vykdymo priežiūrą, t. y. paslaugų teikėjas pasitelkęs savo atstovų ar trečiųjų asmenų pagalbą, privalo užtikrinti vartotojų priežiūrą paslaugų teikimo metu, tam, kad paslauga būtų suteikta saugiai. Kartu pažymėtina, jog vadovaujantis Civilinio kodekso 6.288⁴ straipsnio 2 dalies 1 punktu, vartojimo sutarčių sąlygos, panaikinančios arba apribojančios pardavėjo ar paslaugų teikėjo civilinę atsakomybę už žalą, padarytą dėl vartotojo gyvybės atėmimo, sveikatos sužalojimo, ar už žalą, padarytą vartotojo turtui, negalioja.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, Sutarties 5.4 punkte įtvirtinta sąlyga apriboja paslaugų teikėjo atsakomybę ir dėl to neatitinka aukščiau minėto teisinio reglamentavimo bei iš esmės pažeidžia šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą ir ekonomiškai silpnesnės Sutarties šalies – vartotojo – teises ir interesus.

6. Sutarties 6.2 punkte įtvirtinta, kad „*Klientas privalo paisyti Pastato ir susisiekiančių pastatų savininkų interesų, laikytis priešgaisrinės, darbo saugos, sanitarinių (higienos), sandėliavimo, aplinkos apsaugos ir visų kitų Kliento Patalpose vykdomai veiklai Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatytų reikalavimų <...>*“.

Sutarties 6.2 punkte įtvirtinama vartotojo pareiga laikytis priešgaisrinės, darbo saugos, sanitarinių (higienos), sandėliavimo, aplinkos apsaugos ir kitų Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimų, taip pat paisyti Pastato ir susisiekiančių pastatų savininkų interesų. Tačiau pastebėtina, jog nei šiame, nei kituose Sutarties punktuose nėra nurodoma, kur vartotojas galėtų susipažinti ar kokiū būdu jis bus supažindinamas su aukščiau minimais reikalavimais. Vertinant minimą Sutarties sąlygą sąžiningumo aspektu, pastebėtina, kad ypatingai nėra aišku, kokie darbo saugos reikalavimai bus taikomi vartotojui, kurio su paslaugų teikėju nesieja darbo santykiai (Sutartis sudaroma vartotojo asmeniniams, šeimos poreikiams tenkinti), be kita ko, neaišku, kokių sandėliavimo reikalavimų privalo laikytis vartotojas.

Taip pat, vertinant Sutarties 6.2 punkte įtvirtintą vartotojo pareigą paisyti pastato ir susisiekiančių pastatų savininkų interesus, sąžiningumo požiūriu, pastebėtina, jog vartotojui gali būti neaiškus standartinėje sutartyje įtvirtintas įpareigojimas paisyti pastato ir susisiekiančių pastatų savininkų interesų, ypatingai atsižvelgiant į tai, jog nei šiame, nei kituose Sutarties punktuose nėra detalizuojama minėta vartotojo pareiga, t. y., nėra nurodoma, kokie pastatų savininkų interesai privalo būti paisomi. Be to, minimas įpareigojimas sudaro pagrindą verslininkui piktnaudžiauti savo padėtimi bei kiekvienu atveju skirtingai vertinti vartotojo elgesį savo interesų kontekste.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vadovaujantis civilinių santykių subjektų teisinio apibrėžtumo ir teisėtų lūkesčių principais, verslininkas privalo ne tik užtikrinti sutarties sąlygų teisinį apibrėžtumą ir jų suderinamumą, sutartyje įtvirtintos nuostatos turi būti kiek įmanoma aiškiau atskleistos, konkretizuotos, kadangi jos nustato šalių teises, pareigas, atsakomybę ir pan., bet ir tinkamai supažindinti vartotoją su sąlygomis, kurių vartotojas privalės laikytis, ypatingai su tomis sąlygomis, už kurių nevykdymą ar netinkamą vykdymą vartotojui gali kilti neigiamos pasekmės.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, darytina išvada, jog Sutarties 6.2 punkto sąlyga, nedetalizuojanti, kur vartotojas galėtų susipažinti ar koku būdu jis bus supažindinamas su priešgaisrinės, darbo saugos, sanitarinių (higienos), sandėliavimo, aplinkos apsaugos ir kitais reikalavimais bei abstrakčiai įtvirtinanti vartotojo pareigą paisyti pastato ir susiekiančių pastatų savininkų interesus, neatitinka vartojimo sutarties sąlygoms keliamo sąžiningumo kriterijaus bei tokiu būdu atitinka Civilinio kodekso 6.228⁴ straipsnio 2 dalies 9 punkto vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų nustatymo kriterijų, t. y., vartotojas įpareigojamas vykdyti sutarties sąlygas, su kuriomis jis neturėjo realios galimybės susipažinti iki sutarties sudarymo.

Komisija, vadovaudamasi Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 6 punktu, n u t a r i a:

1. Pripažinti, kad Sutarties 4.5 punkto sąlyga atitinka Civilinio kodekso 6.228⁴ straipsnio 2 dalies 5 punkto sutarčių nesąžiningų sąlygų nustatymo kriterijų, t. y. nustato neproporcingai didelę vartotojo civilinę atsakomybę už sutarties neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą.

2. Pripažinti, kad Sutarties 5.4 punkto sąlyga atitinka Civilinio kodekso 6.288⁴ straipsnio 2 dalies 1 punkto sutarčių nesąžiningų sąlygų nustatymo kriterijų, t. y. panaikina arba apriboja pardavėjo ar paslaugų teikėjo civilinę atsakomybę už žalą, padarytą vartotojo sveikatos sužalojimo.

3. Pripažinti, kad Sutarties 6.2 punkto sąlyga atitinka Civilinio kodekso 6.228⁴ straipsnio 2 dalies 9 punkto sutarčių nesąžiningų sąlygų nustatymo kriterijų, t. y. vartotojas įpareigojamas vykdyti sutarties sąlygas, su kuriomis jis neturėjo realios galimybės susipažinti iki sutarties sudarymo.

Komisijos pirmininkė

Neringa Ulbaitė